

HET WOORD VAN DE WEEK

Orgaan van DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

20e jaargang nr. 29

17 juli 1967

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58

abonnementsprijs f 6,— per jaar
buitenland f 7,50 per jaar
voor België f 6,50
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Portret van een humanist

Hebt u wel eens een humanist gezien? Stellig, er zijn er vele, vele duizenden in ons land, je kunt ze telkens tegenkomen. Maar hoe zien ze er dan uit? Ach, heel gewoon, net als alle andere mensen. Aan hun uiterlijk kun je ze helemaal niet herkennen. Je leert iemand pas kennen als humanist na een nadere kennismaking. Als je iemand vraagt: „wat ben jij eigenlijk, wat is jouw geloof of levensovertuiging”, kan het zijn dat hij zegt: „ik ben humanist”.

Een humanist is dus iemand met een bepaalde levensovertuiging.

Het uitgangspunt voor een levensovertuiging is iets, dat wezenlijk bij de mens behoort, net als zijn neus en zijn benen. Elke mens stelt wel eens vragen als: „wat ben ik eigenlijk, waar kom ik vandaan, waarom leef ik, wat maak ik van mijn leven, welke houding neem ik aan tegenover andere mensen?”. Het stellen van deze vragen is typisch menselijk, alle mensen in deze wereld stellen dit soort vragen. De antwoorden kunnen heel verschillend zijn. Wij weten dat er op deze wereld verschillende godsdiensten en verschillende levensovertuigingen zijn. Eén van die antwoorden is het humanisme.

Als ik u nu iets ga vertellen over de inhoud van het humanisme moet ik u wel waarschuwen voor een misverstand, dat we nogal eens tegenkomen. Het misverstand namelijk, dat dit eigenlijk een heel eenvoudige vraag is, waarop ook een heel eenvoudig antwoord mogelijk is. De vragen naar het wezen van mens en wereld zijn heel wat ingewikkelder dan de vraag: „Hoeveel is twee maal twee?”. Toch kunnen we niet zeggen: „met zulke moeilijke vragen houden we ons niet bezig”. We zijn immers zelf mens en die wereld is in de eerste plaats gewoon de bodem, waarop wij staan. Hebben we ergens een houvast, staan we op stevige en veilige grond of dreigen we soms weg te zakken in een soort modder?

Elke levensovertuiging, ook het humanisme, is dus een samenhangend geheel van gedachten en meningen, antwoorden op de reeds uitgesproken

vragen, waarbij het best mogelijk is, dat sommige meningen ook bij anderen voorkomen. Het gaat echter om een combinatie van antwoorden, die tesamen kenmerkend zijn voor een bepaalde levensovertuiging.

Over het humanisme is reeds vele malen gesproken. Waarom doen we dat telkens opnieuw? Wel in de eerste plaats omdat de ervaring leert, dat de humanistische gedachten voor veel mensen van betekenis zijn, omdat het humanisme mensen een eigen kijk op het leven, ook hun leven, geeft. In de tweede plaats omdat er onlangs op een bijzondere manier gewerkt is aan de formulering van de inhoud van het humanisme. Een paar maanden geleden heeft het Humanistisch Verbond te Utrecht een congres gehouden en tijdens dat congres hebben enige honderden humanisten in een bepaalde zitting in kleine discussiegroepen zich bezig gehouden met de vraag: „Wat is nu eigenlijk de inhoud van het humanisme.” Ruim tweehonderd moderne humanisten hebben tesamen een portret getekend van zichzelf. Wij gaan dit portret eens nader bekijken. De moderne humanist is ongodsdienstig. Dat wil niet zeggen, dat hij alles, wat de kerken zeggen, verwierpt. De gedachte van de naastenliefde bijvoorbeeld, aanvaardt hij volledig. Maar als hij kijkt naar het geheel van de antwoorden, die de kerken geven op zijn levensvragen, dan constateert hij dat dit geheel hem niet aanspreekt.

Een humanist is ook anti-dogmatisch. Dogma's zijn leerstellingen, die voor waar moeten worden aangenomen zonder dat tegenbewijs is toegestaan. Zulke waarheden kent de humanist niet, alles staat principieel open voor het bewijs van het tegendeel.

Buitengewoon belangrijk is de houding, die de humanist, misschien moet ik wel zeggen: de ideale humanist aanneemt tegenover zijn medemensen. Daaraan onderscheiden we verschillende kanten. In de eerste plaats is een humanist een verdraagzaam mens. Hij aanvaardt volledig, dat zijn buurman lid is van een kerkgenootschap

en zijn collega een andere politieke mening heeft dan hijzelf. Hij weet, dat in dit soort overtuigingen de persoonlijke keuze een belangrijke rol speelt, waarbij de één dit en een ander dat erg belangrijk vindt. Keuzen, die buiten het bereik liggen van de objectieve wetenschap. Overigens mag verdraagzaamheid niet verward worden met onverschilligheid en stelt de humanist wel grenzen aan zijn verdraagzaamheid. De vrijheid van een persoonlijke keuze moet namelijk gewaarborgd blijven en waar die vrijheid wordt aangetast gaat de humanist onverbiddelijk in verzet.

In de tweede plaats wil de humanist graag onbevooroordeeld open staan voor de meningen van anderen, ook al behoort die ander tot een andere groep dan hijzelf. Als een ander aan het woord is, wie het ook is, proberen we eerlijk te begrijpen wat hij bedoelt. Daarna toetsen wij in een discussie zijn opvattingen wel op hun houdbaarheid en zoeken daarbij vooral naar bruikbare, waardevolle suggesties.

Als wij vervolgens naar onze medemens kijken, wat zien wij dan? Wel, wij zien mensen, die net zo gebouwd zijn als wijzelf, die ook een menselijke geest hebben, dat wil zeggen zij kunnen net als wij spreken, redeneren, luisteren, zien. En ook de ander streeft naar geluk, veiligheid, vrede. Dat betekent dat wij onszelf herkennen in de ander, de ander is net zo'n mens als wijzelf. Daaruit volgt voor de humanist de erkenning van de principiële gelijkwaardigheid van alle mensen. Dat wil zeggen, dat ondanks verschillen in afkomst, geslacht, huidskleur of overtuiging alle mensen gelijke rechten behoren te hebben, als mens allen gelijke waarde hebben. Dat wil niet zeggen, dat alle mensen gelijk zijn. Behalve de reeds genoemde verschillen zijn er verschillen in aanleg, ontwikkeling, beroep, leeftijd, enzovoort. En wij aanvaarden, dat wij met anderen samenleven in een grote gevarieerdheid.

Voorts constateren wij, dat wij in ons ontstaan en ons opgroeien geheel afhankelijk zijn van de zorg van andere mensen. Ook als wij volwassen zijn zien wij, dat wij voortdurend afhankelijk zijn van de bijdragen en de medewerking van andere mensen. Je merkt dat in deze maand alleen al heel duidelijk aan het met vakantie zijn van onze gebruikelijke leveranciers. Overigens is deze afhankelijkheid geen eenzijdige positie. Ik ben niet alleen afhankelijk van anderen, anderen zijn ook afhankelijk van mijn bijdragen aan het geheel. Dat betekent, dat wij allen verantwoordelijk zijn voor het goed functioneren van onze samenleving. Dat is in wezen: het welzijn van mensen.

Wij blijven nog steeds kijken naar de mens. Het woord verantwoordelijkheid is gevallen. Wat betekent dat? Tegenover wie zijn wij verantwoordelijk, hoe werkt dat? In de eerste plaats zijn wij verantwoordelijk tegenover onszelf en dat werkt door die merkwaardige eigenschap van onze menselijke geest, die wij ons geweten noemen. Wanneer wij voor een moeilijke keuze staan of achteraf ons gedrag nog eens overdenken raken wij als het ware in gesprek met onszelf: „Mag ik, moet ik links of rechts kiezen, waarom? En was het wel juist, wat ik toen gedaan heb?” De menselijke geest heeft de aangeboren eigenschap, dat hij kan leren onderscheiden tussen goed en kwaad op een soortgelijke wijze, als waarop de mens een taal kan leren. Wij weten uit ervaring verder wel, dat wij ook verantwoordelijk zijn tegenover onze medemens, op velerlei manieren, waarbij ik als voorbeeld alleen maar noem de vraag van mijn zoontje: „Waarom heb je mijn step niet gemaakt?”

Wij verkeren dus telkens in situaties, waarin wij

moeten kiezen. Hoe doet een humanist dat eigenlijk? Heeft hij een boekje met regels, een soort handleiding voor het leven? Zo'n boekje bestaat er niet. Naar humanistisch inzicht moet elke mens zelf zijn eigen problemen oplossen, in elke concrete situatie zelf kiezen aan de hand van bepaalde algemene waarden, zoals het geluk van de mens, waarheid en gerechtigheid. Humanisten zeggen ook wel graag: „Behandel andere mensen op dezelfde wijze als waarop uzelf behandeld wenst te worden”. Bij dit kiezen meent de humanist, dat hij de verantwoordelijkheid voor zijn keuze niet op een ander kan afschuiven en bovendien, dat een mens in staat is het goede te kiezen.

Er zijn nog enkele interessante lijnen in ons portret, die wij nog nader moeten bekijken. Een facet van ons portret, dat wij nader kunnen aanduiden met de vraag: „Weet een humanist alles?” Welnee, er zijn in het geheel van de problematiek van mens en wereld vragen, waar een humanist geen zinvol antwoord op kan geven. Bijvoorbeeld: „Waarom is in het proces van de evolutie de mens ontstaan?” Dat is wel een interessante vraag, waar de mensheid zich reeds heel lang mee bezig houdt, maar de humanist kan geen ander antwoord geven dan: „Ik weet het niet”. Hetzelfde geldt voor de misschien nog wel belangrijkere vraag, wat de toekomst ons zal brengen. Ook dat weten we niet. Sommige mensen kunnen daarmee niet leven, met zulke belangrijke vragen zonder een antwoord te hebben. De humanist is er zich van bewust, dat hij moet leven met open vragen en hij aanvaardt dat. Ik heb u een portret laten zien van een moderne humanist: anti-dogmatisch en verdraagzaam. Zonder vooroordelen, maar wel kritisch openstaand voor de meningen van anderen. Zichzelf herkennend in zijn medemens gericht op een samenleven met anderen in een grote verscheidenheid, maar toch allen principieel gelijkwaardig. De humanist weet, dat hij zelf verantwoordelijk is voor zijn bijdrage aan de ontplooiing van het menszijn van zichzelf en zijn medemens en hij meent bovendien, dat de mens over de redelijke en zedelijke vermogens beschikt om tot een menswaardige samleving te komen. Hij durft te leven, ook al weet hij niet alles. Als u hem vraagt: „Wat bent u?”, zal hij u antwoorden: „Ik ben humanist”.

J. de Leede

BEJAARDENWEEK

in het Humanistisch Vakantiecentrum

"DE ARK"

Belvédèrelaan 14, Nunspeet.

Van 23 tot 30 september.

Goede verzorging, redelijke prijzen.

Deelname voor personen boven de 60 jaar,

prijs f 65,— p.p. per week.

Folder op aanvraag.

„De paus en het celibaat”

Als, anno 1967, een land een leger opleidde om, in een ander werelddeel, een kolonie te vestigen, — stel dat er nog zulke vrije gebieden waren — dan zouden we dat op z'n minst vreemd vinden, want de tijd van het kolonialisme is voorbij. Het zou niet moeilijk zijn om duizenden andere voorbeelden te noemen.

Na lange voorstudie en besprekingen heeft paus Paulus het besluit genomen dat het celibaat van de priesters gehandhaafd zal blijven en hij noemde de ongehuwde staat van de geestelijken „een kostbaar juweel van de kerk”. Het middeleeuwse ideaal van de kuisheid blijft dus van kracht en daarmee heeft de paus en de curie een besluit genomen dat lijnrecht ingaat tegen een veranderde seksuele moraal, en dat de Rooms-Katholieke kerk bewust terug laat blijven in de wereld van vandaag. De paus meent dat de dienaars van de kerk hun taak in de wereld het best vervullen als zij, niet afgeleid en gehinderd door een gezin, hun natuurlijke verlangens sublimeren en aan de verleidingen van de vrouw weerstand bieden om hun dienst aan God te vervullen. De paus noemt dit een juweel van de kerk, maar katholieken en niet-katholieken zullen de schoonheid en waarde van dit juweel in twijfel willen trekken. De omgang der geslachten, het seksuele verkeer als zondig te beschouwen, de maagdelijkheid als een waarde op zichzelf te zien, dat past niet in onze tijd, dat is voorbij als het kolonialisme of de feodaliteit. Om de sexualiteit alleen door de voortplanting zijn zin en rechtvaardiging te geven is een verouderd standpunt en wie dat nog verdedigen wil gaat uit van een opvatting, die we bepaald niet het hoogste zedelijke predicaat geven.

De paus en de zijnen menen, dat de geestelijke zijn taak het best vervult als hij ongetrouwd is. Ik meen dat dat maar zeer ten dele het geval is. Is het niet eerder zo, dat de geestelijken, slecht of niet voorgelicht tijdens hun opleiding, zoveel schuldbesef krijgen en zo'n verwrongen kijk op de mens, dat zij, voortdurend zich beheersend, te

veel energie moeten besteden aan dingen, die met het ambt niet te maken hebben? Hun wereld, hun mensbeeld wordt gebouwd op een onzedelijke verdringing van de diepste menselijke, natuurlijke zaak en dat wreekt zich vroeg of laat.

Vrouwen, ongeveer de helft van het mensdom, zijn gelijkwaardig. Waarom moet een wereldkerk geleid worden door oude heren, die een verwrongen beeld hebben van de mens, omdat zij de vrouwelijke helft niet menselijk mogen benaderen? Het juweel is vals. En wat het gevolg zal zijn? Minder priesterroepingen en bij hen die gehoopt hadden op een langzame verandering van het starre beginsel, wanhoop en eenzaamheid. Een tweede gevolg; de oecumene zal moeilijker verwerkelijk kunnen worden. Een derde: de seksuele moraal voor katholieken zal zich, nog langzamer dan nu, aanpassen aan de problemen van deze tijd.

Wat daar, behalve het historische motief, tegen aangevoerd zal worden is de opvatting, dat de katholieke leek meer ontzag heeft voor de priester als hij weet, dat die het offer brengt van de aardse liefde om de hemelse liefde beter te kunnen beleven en over te dragen. Hij beseft daarbij niet, dat hij, door zijn respect daarop te baseren, een opvatting over de aardse liefde in stand houdt, die in flagrante strijd is met alle moderne opvattingen van de eros. Door dit besluit van paus Paulus heeft de kerk verzuimd om een grote stap te doen om werkelijk voor haar gelovigen antwoord te geven op vragen die voor hen zwaar wegen. Als haar dienaars die problemen met hen beleefden en er mee worstelden zou hun stem duidelijker klinken. Blijkbaar kan Rome de middeleeuwen niet alleen niet vergeten, maar wil zij er naar terug.

H. Bongers

ORIËNTATIE

In deze reeks zijn de laatste deeltjes uitgekomen, t.w.

serie I: „Huwelijk en gezin”

5. Gezin en maatschappij

serie II: „De mens en zijn wereld”

5. Relativiteit

De prijs per serie bedraagt f 2,50. U kunt deze bestellen door storting of overschrijving op girorekening no. 30 49 60 t.n.v. het Humanistisch Verbond te Utrecht. Op het girostrookje te vermelden: „Oriëntatie I en/of II”.

MIJN ZOONTJE LUISTERT

Ik kijk naar hem, terwijl hij naar mij luistert, het mondje half geopend en in droom. Anders verlegen, maar nu zonder schroom trekt hij vanzelf de onmogelijke lijnen van dat wat is naar wat alleen kan schijnen. Hij weet niet wat de grote mensen denken, hoe zij hem later pijnlijk zullen krenken; hij kent alleen dit warm en hevig feit: dat ik vertel. Daaraan is hij gekluisterd, dit is voor hem de aardse werkelijkheid. Hij dwaalt verweg in 't land van reuzen, treinen — ik zie het, maar blijf hopeloos nabij.

Pierre H. Dubois

Raoul

Van de schrijver Raoul Chapkis bezat ik tot dusver nog geen boek. Ik las en lees wel regelmatig enig werk van zijn hand. Dat bevalt mij in het algemeen opperbest. Hij heeft een zekere Wubbe verwekt die meermalen een verrassend licht werpt op actuele gebeurtenissen en vrijwel elke week verschaft hij mij stof om over na te denken. Dat doe ik dan trouw, zij het soms met moeite. Maar daar moeten wij niet voor terugschrikken.

Ik had echter nog geen boek van hem. Ten eerste niet, omdat ik niet wist, dat hij zijn invallen gebundeld het licht heeft doen zien. Dat is mij pas onlangs bekend geworden. En ten tweede niet, omdat men niet alles kan kopen. Het ziet er toch al naar uit, dat mijn kleine gezin binnenkort op het balkon moet bivakkeren omdat de binnenkant van mijn huurperceel dan geheel met papierwaren is gevuld. En aangezien mijn te verwachten levensduur statistisch nog slechts 14,4 jaar is vind ik het zonde om mijn inkomen te beleggen in langlopende investeringen die boeken toch behoren te zijn. Neen, dan verhoog ik er liever de spaarquote mee en help dusdoende de regering uit de nesten. Of ik maak er op andere wijze goede sier mee en help mezelf uit de nesten. Bovendien is niet iedereen in de gelegenheid zijn doktersrekening met zijn boekenvoorraad te voldoen, zoals de eerdergenoemde Raoul.

Toen ik echter onlangs een reis moest maken en geheel van lectuur verstoken het station binnentrad verwijde ik een ogenblik voor het boeken- en krantenstalletje. En daar zag ik een boek van de heer Chapkis. Na er even in gebladerd te hebben, stelde ik vast, dat de spaarquote maar weer moest wachten. Op een begrotingstekort van twee miljard kon deze f 7,90 nooit zoveel uitmaken. En men kon toch ook niet van mij verwachten, dat ik de gemeenschapszin zo ver zou drijven, dat ik 250.000.000 keer geen boek zou kopen.

Daar komt nog bij, dat ik Raoul Chapkis ken. Althans gekend heb. Toen ik hem het laatst gezien heb, was hij een voorspoedige baby. Hij heette toen nog anders en hij lag in een kindervagen. Wij bewonderden hem omdat zijn ouders er bij waren. Mijn vrouw bewondert babies ook als hun ouders niet aanwezig zijn, maar daaraan heb ik in het algemeen geen behoefte. Het kind had een ruime schedel, net als de meeste andere kinderen. Thans is gebleken, dat hij, anders dan vele babies, die schedel ook heeft gevuld. En de weerslag daarvan had ik nu in mijn hand. Het boekje heette „Ik sta op mijn hoofd” en als Raoul niet al te zeer is veranderd staat hij stevig.

Toen wij destijds bij die wagen stonden konden wij niet denken, dat dit wurm onder de naam

Raoul Chapkis (hoe verzint zo'n kind het!) ons nog eens geestelijk voederen zou. Sinds ik het weet kijk ik met meer eerbied in kindervagens, want je kan nooit weten wat er uit komt. Hoewel ik moet toegeven, dat de huidige babies snel voort moeten maken als zij mij nog een boekje in de dorre handen willen spelen.

Raoul Chapkis is een intelligent persoon in die zin dat hij aan de dingen, gebeurtenissen en woorden, kanten ziet die een ander niet zo spoedig opvallen. En aangezien hij niet alleen een originele kijk op veel dingen heeft, maar ook een wiskundige opleiding heeft genoten (naar ik vernomen heb), werkt hij zijn verrassende gedachtenspinsels vaak vernuftig uit. Zo bevat het boekje een aantal stukken die een ijverig en kundig man gemakkelijk kan uitbreiden tot science-fiction-romans. Een mooi voorbeeld daarvan vind ik zijn redenering, dat er op aarde (bezien vanaf een andere planeet) met geen mogelijkheid leven kan bestaan. Een ander idee, waar je niet gauw over uitgedacht raakt is, dat mensen doodgaan als hun ziel zich met hun lichaam verenigt.

Nog een andere verrassende gedachte is, dat veel zaken er bij winnen, als je het begin er af laat. In elk geval kan van bijna alles het begin gemist worden. Hij geeft als voorbeeld: „Et s errassend oeveel n en ederlandse ekst emist an orden.” Maar de grootste verrassing voor mij kwam honderd bladzijden verder. Daar deelt hij mee, dat jaarlijks f 360 miljoen wordt uitgegeven aan papier, inkt en zetkosten. Een woord in het Nederlands is gemiddeld zes letters lang. „D weglatin va d laatst lette geef du allee i Nederlan ee besparin va zesti miljoe gulde per jaa.” Daar is niets tussen te krijgen. Dit, gekoppeld aan het beginsel van de overbodige eerste letter, levert dan op: „eglatin v aatst ette eef u lee ederland e esparin a esti iljoe ulde e aa.” Hierbij moet wel iets meer gedacht worden, maar de besparing is dan ook f 120 miljoen.

Ongeëvenaard fraai en diepzinnig is ook zijn beschouwing over het Amsterdamse gemeentegedicht, dat op de stortbaden is aangebracht, luidende:

1. open koud
2. open warm tot gewenste temp.
3. sluit warm
4. sluit koud

Het cultuurhistorisch essay, dat Chapkis hieraan wijdt is een hoogtepunt in het onafhankelijk denken.

Zodat ik maar zeggen wil, dat ik niet ontevreden ben over het feit, dat ik de kennismaking met Raoulte heb kunnen hernieuwen.

H.H.

uitzendingen van het humanistisch verbond

maandag 24 juli 19.40 uur: B. W. Schaper: „Op reis naar verbeurd gebied” (Hilv. II)

vrijdag 28 juli 22.25 uur: Kort kommentaar (Hilv. I)

maandag 31 juli 19.40 uur: T. W. de Boer: „Kies de keuze” (Hilv. II)

vrijdag 4 augustus 22.25 uur: Kort kommentaar (Hilv. I)

maandag 7 augustus 19.40 uur: Mevr. O. R. Varkevisser-de Boer: „Humanistisch Vormingsonderwijs” (Hilv. II)